

Regionális összefogással épít közös jövőt a térség 12 országát felölelő kezdeményezés

Biztonság, gazdaság három tenger mentén

FOLYTATÁS A 13. OLDALRÓL

A Kreml aggodalma annyiban jogos, hogy a NATO–Oroszország-tanács tevékenységének blokkolása óta nem létezik olyan intézmény vagy fórum, ahol térségünk biztonságának valamennyi érintettje jelen lenne, ott párbeszéddel csillapítanák a kedélyeket, és az egymás iránti bizalmat építenék. Ilyen értelemben a TSI tevékenységének folytatása a jó irányba tett lépés lehet, mert a regionális szinten érdekelték teljesebb köre vesz részt benne, és markánsabban megjelenhet a véleményük – elősegítve a békés egymás mellett élést.

Földrajzi határokon túlmutató érdekek

A TSI-ben a globális biztonságpolitikai vonatkozások mellett felbukkan az EU belső feszültsége is. A bukaresti találkozón részt vevő Heiko Maas német külügyminiszter kifejtette, hogy hazája a szervezetben való rendes tagsáért fog folyamodni. Meglátásom szerint a várható német tagság minden bizonnyal elősegíti a legerősebb európai gazdaság együttműködését Közép-Európával, de ha figyelembe vesszük a jelenlegi politikai feszültségeket, ez nem lesz egy könnyű viszony. Itt elsősorban az EU, vagyis a döntő befolyású német-francia páros energiapolitikájára és demokráciafelfogására gondolok – azok mögött nem csupán technikai, hanem ideológiai és hatalmi érdekek is meghúzódhatnak.

Az EU, valamint Lengyelország és Románia viszonyát terheli az épülőfélben lévő Északi Áramlat 2 gázvezeték, az Egyesült Államok által támogatott két állam Oroszország növekvő befolyásától tart. Önmagában ez a feszültség is jelzi, hogy a Három Tenger Kezdeményezés túlmutat a földrajzi határain. A TSI regionális kezdeményezés, de a tavalyi varsói találkozóján jelen volt a Donald Trump amerikai elnök is, akinek a szabadságot és a nemzeti büszkeséget előtérbe helyező felszólalását igen kritikusan kommentálták a nyugat-európai médiák és az uniós politikusok. Mind a keleti, mind a nyugati nyilvánosságban egy torz kép alakult ki a TSI-ről ettől, amelyben a tények figyelmen kívül hagyásával, elfogult módon jelentek meg hol a brüsszeli politikusok, hol a nacionalista közép-európaiak. A nyilvánosságban elhangzottak következménye a bizonytalanság és a bizalmatlanság megjelenése volt.

A TSI sikere az érdekelt döntéshozók mellett a közvélemény támogatásától is függ, amelyet gazdasági eredményekkel lehet biztosítani. Ehhez Romániának legalább néhány száz kilométernyi autópályát kellene rövid távon megépítenie.

Mit lehet tenni, hogy ez az árnyék eltűnjön a TSI fölül? Részben már történtek lépések a feszültség oldására. Jean-Claude Juncker EB-elnök a bukaresti találkozón az EU támogatásáról biztosította az addig egyoldalúan Amerika-barátnak tekintett kezdeményezést, ugyanakkor igen barátságosan felajánlotta Romániának, hogy az ország az uniós fejlesztési projektek regionális elosztó központja legyen. Mintha a V4-nek a kezdeményezésben meglévő túlsúlyát igyekezne kiegyensúlyozni.

Tekintetbe véve, hogy az uniós országok közül Bukarest menedzseli a leggyengébben a brüsszeli finanszírozású projekteket, igen alacsony az EU-s pénzkeret romániai felhasználtsága, Juncker ajánlata inkább csak jelképes, hiszen nem várható, hogy rövid távon lényegileg javulna a román menedzsmentképesség. Az EB elnökének baráti gesztusa tehát inkább a lengyel és a magyar félnek szánt figyelmeztetés és egyféle jelzése annak, hogy Juncker egy politikailag kiegyensúlyozottabb TSI-t támogatna. Ezt elősegíti, hogy Lengyelország és Románia lett a szervezet vezető párosa.

A TSI kihívásai közé tartozik még az 1920-as évekbeli lengyel Intermarium politikai elmélet örökségének a tisztázása. Az akkori lengyel elnök, Józef Piłsudski nevével fémjelzett regionális összefogás célja az volt, hogy egy hatalmi erőközpont jöjjön létre a Szovjetunióval és Németországgal szemben. Az Intermariumot az akkori magyar kormányzat hasznosnak, de kivitelezhetetlennek tartotta, mert úgy érezte, hogy a kisantant (Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia szövetsége) nem kívánja feloldani Magyarországnak a régióbeli elszigetelését – ami helyes meglátásnak bizonyult. A TSI a három tenger összekötésén kívül másban nem fedi az Intermarium elképzeléseit, alapvetően más a jellege. A 21. században ez már nem egy önálló katonai szerveződés, hiszen inkább csak a NATO hatékonyabb jelenlétét tenné lehetővé, és erősítené a résztvevők egymás iránti megértését. A 2016-os alapító értekezlet óta észrevehetően és folyamatosan erősödik a tagállamok igénye a gazdasági jellegű közös munkára. De nem helytállóak azok a nyugati média hírek sem, hogy a TSI gyengítene az EU egységét, hiszen épp az uniós gyártási, gépipari együttműködést erősítené a szükséges infrastruktúra létrehozásával. Ez utóbbi nyilvánvalóvá is vált a tervezett TSI-projektek fényében. Ami a múlt örökségét illeti, talán Varsónak kellene pontosabban fogalmaznia a céljaival kapcsolatban, hogy eloszlassa az Intermarium emléke miatt érezhető kétértelműséget, vagyis egy agresszív katonai szövetség irreális képét. E célból tettek is már lépéseket, s a lengyel kormányzati álláspont szerint a különbség alapvetően az, hogy a mostani kezdeményezésnek nincsen geopolitikai jellege, s csupán tisztán pragmatikus célokat tűztek ki a résztvevők.

Uniói szövetség és konvergencia

A TSI-vel szembeni negatív érzések tompítását szolgálná a tagállamok pontosabb költségprofít értékelése is, azaz egy olyan számítás, hogy mivel járulnának hozzá a kezdeményezéshez, és konkrétan mit szeretnének elérni a jóvoltából. Ez utóbbi a TSI-n kívüli országok döntéshozóit is meggyőzgethette. Azt is tudatosítani lehetne, hogy a TSI biztonságpolitikai céljairól nem teljesen azonos módon nyilatkozik a varsói kormányzat

Romániában még nem kezdődött el a Via Carpatia autópályája kiépítése

otthon és külföldön. A visegrádi csoportban való együttműködés a bizonyíték arra, hogy nem a lengyelek, magyarok vagy mások nemzeti nagyságának, gőgjének a megtestesülése a kezdeményezés. Piłsudski Intermariuma egyszerűen a lengyel történelem egy belpolitikai alapfogalma, amely elkerülhetetlenül felbukkan minden regionális összefüggésben, de távol van attól, hogy szeparatizmust generáljon az EU-ban – gondoljunk csak a lengyel, balti, cseh, magyar erőteljesen EU-barát közvéleményre. Mindez érvényes Trump elnök tavalyi lengyelországi útjára is. Az Egyesült Államok szándéka az atlantista kötődés erősítése Lengyelországban és a térségben, amelynek hozadéka kell hogy legyen az amerikai befektetések és IT terjedése a régiókban. A jövő majd megmutatja, mindebből mennyi valósul meg, de a lengyel gazdasági tervek jelzik, hogy az EU fontossága nem csökken Varsó számára, míg a jelentősebb amerikai kooperáció inkább csak távlati lehetőség.

A V4 elsődleges gazdasági partnere az EU, s az a gazdasági integrációnk fő terepe is. Éppen emiatt lehet az EU nyitottabb a TSI felé, és ezek a gazdasági tények teszik hamissá és kontraproduktívvá a kezdeményezéssel kapcsolatos nyugat-európai „fanyalgásokat”. Különös összefüggés, hogy a V4, Románia, Horvátország és a balti mind erőteljesen tiltakoznak egy többbességes EU kialakulása ellen, a konvergenciát célul kitűző TSI pedig egy hasznos eszköz lehet ebben a vonatkozásban. Ennek megfelelően a Három Tenger Kezdeményezést kifogásolók pedig éppen a többbességes EU-t támogatják, és az uniós egységet veszélyeztetik.

A TSI tagállamainak ezért tudatosabban kellene fellépniük, felmutatva, hogy szerveztük az Európai Unió alapértékeit erősíti. Ha pontosabban akarunk fogalmazni, a TSI-vel kapcsolatos vélemények háttérében az is felismerhető, hogy térségünk ál-

lamai fokozatosan a saját kezükbe akarják venni a sorsuk alakítását, és ez különböző érzelmeket vált ki a nagyhatalmak részéről: aggodást az EU egysége és konvergenciája miatt; esetleg ellenkezőleg: reményt az EU egységének és konvergenciájának a megtörésére; de megjelenik az az EU-val kapcsolatos dilemma is, hogy az a tagállamok felett áll, vagy azok szövetségét jelenti. Az eddig leirtakból kiderül, a TSI jelen projektjei az uniós tagállamok szövetségét és konvergenciáját szolgálja, miközben jobban érvényesül a térség államainak az akarata is.

Az európai projekt újraindításának húzóereje

A TSI az indulásakor inkább egy USA-párti biztonsági kezdeményezés volt, emiatt a fontossága leginkább akkor nő, ha az Európai Unió szomszédságában konfliktus tör ki, mert olyankor Washington biztonságpolitikai szerepe is jelentősebbé válik. A TSI-nek a gazdasági része számottevően megerősödött az elmúlt 2 évben, ha a találkozókon született nyilatkozatokat nézzük, de a projektek megvalósulása nehézkesen halad előre. A régiós infrastruktúra kiépítése a berlini és a brüsszeli politikusoktól is függ, az utóbbiak és a nemzetközi bankok pedig csak a mostani találkozón nyilatkoztak kedvezően. A TSI bukaresti értekezletén ambiciózus tervek hangzottak el, a megvalósítás módjáról kevesebb szó esett. Meglátásom szerint a Három Tenger Kezdeményezés sikere az érdekelt döntéshozók mellett a közvélemény támogatásától is függ, amelyet gazdasági eredményekkel lehet biztosítani. Ehhez viszont a lengyeleknek kissé gyorsabban kellene haladniuk, Romániának pedig legalább néhány száz kilométernyi autópályát kellene a saját területén rövid távon megépítenie.

A Három Tenger Kezdeményezésnek a nehézségekkel együtt és ellenére is komoly jövője van, és tel-

jesen megfelel a magyar állami érdekeknek is. Elősegíti a külpolitikai prioritásaink – szomszédság- és nemzetpolitika, gazdasági nyitás, energiabiztonság, cselekvő euroatlanti és uniós szövetség – sikerét. A TSI résztvevőinek a köre nem más, mint az EU új tagállamainak egy csoportja, amelyek egyben az Unió fejlődési motorjai is: jelenleg a kontinensen belül ezekben az államokban a legnagyobb a GDP növekedése (a nyugati EU-tagállamok átlaga jelenleg 1,5-2 százalék körül). Az is fontos, hogy a nyugati befektetők e régióban igen magas profitot érnek el a magasán képzett és olcsó munkaerő következtében, vagyis ez az új információs gazdaság ideális terepe. Ennek a fejlődési potenciálnak köszönhető, hogy az EU, az USA, az EB és Németország Bukarestben lelkesen jelezte, hogy beszállnak a TSI-be. A magyar politika nem fogja ezt passzívan szemlélni, hiszen itt a remek lehetőség, hogy hazánk brüsszeli ideológiai görcsök nélkül járuljon hozzá az európai projekt újraindításához – amelynek a TSI lehet az egyik húzóereje már csak azért is, mert egy jó kompromisszum körvonalazódik ez ügyben az Egyesült Államok és az Európai Unió között. Márpedig mi lehet európaibb, mint regionális összefogással közös jövőt építeni, és demokráciát, biztonságot, jólétet kisugározni a szomszédságra? Nem csupán a Balkán, Kelet-Európa vagy a Közel-Kelet felé, hanem akár a Nyugat felé is, ahol jelenleg például olyan defetista ideológiák is divatosak, mint a replacement, amely egy felvilágosult elit vezetésével az előregedő nyugati államok lakosságát afrikaiakkal és ázsiaiakkal egészítené ki.

A TSI kilátásait javítja, hogy a nagy nemzetközi bankok (a Világbank, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank, az Európai Beruházási Bank) tervei között immár szerepel a Via Carpatia finanszírozása. Ami logikus is, hiszen Ukrajnában és Törökországban már vannak hasonló projektjeik. Európa biztonságának újjászervezésekor a nagy katonai bázisokat, repülőtereket a nyugati országokban hagyták, kellő távolságra a NATO keleti határától ahhoz, hogy az első orosz csapások ne okozzanak meglepetést és károkat. Ugyanakkor fontos a régió jó infrastruktúrája is, hogy szükség esetén hatékonyan mozgathatók legyenek a NATO-erők. Ez Oroszországnak annyiban előnyös, hogy kiszámíthatóbbá teszi a regionális biztonsági helyzetet, kezelhetőbbé a viszonyokat.

A TSI bukaresti értekezlete segített a Nyugat konszenzusépítésében, s nemcsak a három nagy gazdasági témában, azaz az infrastruktúra, az energia és a digitalizálás terén. A jövőben kiderül, mennyire valósul majd meg a Bukarestben elhatározott kamarai együttműködés. A tervezett 100 milliárd eurós befektetési alaphoz szükséges teljes összeg rendelkezésre állása nem biztos, abba még sok döntéshozó beleszólhat. A jövő évi ljubljanai értekezletnek azonban mindenképpen előrelépést kell hoznia a Három Tenger Kezdeményezés ügyében.

BARABÁS T. JÁNOS

A szerző a budapesti Külügyi és Külgazdasági Intézet vezető elemzője